

GORICA - Predlog deželnega zakona za obeležitev stoletnice

Vojni bodo posvetili sejem

Gorica bi lahko v prihodnjih letih gostila večji mednarodni sejem na temo prve svetovne vojne, na katerem bi ljubitelji zgodovine, zbiratelji, turisti študentje in drugi, ki jih zanima obdobje med leti 1914 in 1918, našli najrazličnejše gradivo, stare predmete in bogat program dogodkov na to temo. Organizacija večdnevne sejemske prireditve je bila vključena v predlog deželnega zakona št. 7/2013 za zaščito in ovrednotenje zgodovinske in kulturne dediščine prve svetovne vojne ter promocijo spominskih pobud ob stoletnici njenega izbruha, ki ga je vložila skupina deželnih svetnikov. Prvi podpisnik je podpredsednik skupine Ljudstva svobode Rodolfo Ziberna, ob njegovih strankarskih somišljenikih Alessandru Colauttiju, Robertu Novelliju, Luci Cirianiju, Eliu De Anni, Parideju Carneluttiju in Brunu Mariniju pa so zakonski predlog podprli tudi Roberto Dipiazza, Giuseppe Sibau (oba Tondova lista) in Ennio Agnola, ki je predstavnik Demokratske stranke.

»Novo zakonsko besedilo je nastalo na podlagi zakonskega predloga za pobude ob stoletnici prve svetovne vojne, ki ga je lani odobrila 6. komisija, a ni bil nikoli sprejet v deželnem svetu in nima finančnega kritja. Cilj novega zakona so ovrednotenje zgodovinske dediščine prve svetovne vojne, zgodovinsko poglobljanje in raziskovanje, prirejanje pobud za šole in tudi privabljanje turistov, seveda ob izkazovanju spoštovanja do mrtvih. Za turistični razvoj naše dežele je stoletnica vojne zelo pomembna priložnost, saj lahko ciljamo na izredno visoko število obiskovalcev, približno en milijon več letno. Pomislite, da obišče kostnico v Redipulji vsako leto okrog 450.000 ljudi,« je povedal Ziberna, po katerem je cilj zakona predvsem »mreženje« med različnimi ustanovami in za-

PRVA SVETOVNA VOJNA - Še nepoznan seznam umrlih vojakov iz Goriške

Niso več pogrešani

Na pokopališču v Olomucu

V krajevem časopisu se že neprestano pojavljajo članki o prvi svetovni vojni. Dodatno se bodo pomnožili v naslednjih mesecih, saj bo julija prihodnjega leta minilo natanko sto let od začetka vojne. Pomnožile pa se bodo tudi raziskave z objavo podatkov, ki so bili v preteklosti pomanjkljivo predstavljeni javnosti oz. sploh še niso bili objavljeni. To velja zlasti za dogajanje na avstro-ogrski strani, ki je bilo po sili razmer v Italiji več desetletij prikrito, če že ne zamolčano.

Pred kratkim smo v uredništvo prejeli daljše poročilo o odkritju seznama umrlih vojakov, Slovencev-Goričanov, ki so pokopani na vojaškem pokopališču Černovir pri Olomucu, moravskem mestu v Češki republiki. Do teh podatkov se je po naključju dokopal Marco Mantini, raziskovalec pri goriškem združenju za preučevanje prve svetovne vojne. Mesto Olomuc je bilo oddaljeno od vojnih spopadov, ki so

potekali v zahodni Galiciji, v čeških mestih pa je avstro-ogrska armada imela skladišča orožja in streliva, predvsem pa bolnišnice za ranjene in obolele na fronti. Na Mantinijevem seznamu se je znašlo osemnajst imen vojakov, ki niso umrli zaradi ran na bojiščih, temveč zaradi pljučnih bolezni. Bivanje v strelskih jarkih, vlažnih, blatnih in polnih nesnage, pa tudi v strupenem mrazu je bilo vzrok za hude bolezni, ki so terjale visok smrtni davek; ta je včasih presegal umrljivost zaradi spopadov.

Mantini si je v Olomucu zapisal imena umrlih in tam pokopanih vojakov, ki so bili rojeni na Primorskem in v Istri. Goričanov oz. Slovencev je na tem seznamu deset. Zaradi pomanjkljivih in slabo označenih podatkov so nekatera imena in primki nekoliko popačeni: napisani so v nemški ali češki obliki. Tudi kraji prihoda teh nesrečnikov so zapisani v nemščini: Görz za Gorico, Schönpass za Šempas itd. Na

seznamu so se znašli: pešak Ivan Bolčina z Otlice (polk KuK IR), umrl 16.1.1918; Jan (Ivan) Černe iz Gorice, umrl 29.3.1918; pešak Jakob Hrast (KuK IR 87) iz Kreda pri Tolminu, umrl 27.12.1917; narednik Blaž Kloušček (morda Klanjšček, KuK LIR 5) iz Šempasa pri Gorici, umrl 30.3.1917; pešak Francišek Ličen (KuK IR 97) iz Rihemberka - Branika, umrl 28.2.1917; pešak Anton Oršetič iz Devina, umrl 7.8.1918; pešak Francišek Perčič (KuK IR 97) iz Orehovej - Bilje, umrl 27.6.1918; pešak Vincenc Švara (KuK IR 47) iz Komna na Krasu, umrl 15.10.1914; pešak Rok Šverko (KuK LIR 27) iz Škofje Loke, umrl 5.4.1917; topničar Jan (Ivan) Uszaj (Ušaj) iz Gorice, umrl 10.12.1916. Pri nekaterih ni označeno, kateremu polku oz. enoti so pripadali. Kakor koli že med bralci našega dnevnika se bo morda našel kdo, ki bo v seznamu odkril ime svojega prednika, ki je do danes veljal za pogrešanega. (vip)

sebniki ter koordiniranje dejavnosti in projektov, kot je Kras 2014+, ki bodo potekali ob stoletnici. Zakon predvideva ovrednotenje in popis ostalin prve svetovne vojne ter knjižnega in drugega gradiva, sodelovanje z zasebnimi zbiratelji za organizacijo razstav, prirejanje izobraževalnih pobud, financiranje raznih dejavnosti in projektov ter usta-

novitev odbora predstavnikov ustanov in strokovnjakov, ki bo imel svetovalno vlogo. »Vključili smo tudi sejem na temo prve svetovne vojne. Krajja zakon ne določa, najbolj naravna lokacija zanj pa bi bila Gorica, saj jo vsakdo povezuje s prvo svetovno vojno,« pravi Ziberna.

»Za vse to potrebujemo vsaj pet mi-

lijonov evrov; del denarja bomo lahko dobili iz evropskih skladov, v novem deželnem finančnem zakonu pa je treba predvideti najmanj 2.500.000 evrov,« poudarja Ziberna. Ob denarju, ki ga v času suhih krav ne bo lahko najti, je problem predvsem pomanjkanje časa. Druge dežele, npr. Veneto in Južna Tirolska, so v pričakovanju stoletnice

prve svetovne vojne že marsikaj naredile, FJK pa o tem razmišlja šele zdaj. Ziberna računa, da bo šesta komisija o zakonu razpravljala že septembra, nakar bosta na potezi deželni svet in vključitev v finančni zakon. »O tem, da smo pozni, ni dvoma, menim pa, da bomo znali tudi tokrat nadoknaditi,« meni deželni svetnik Novelli. (Ale)

V SLOVO - Andrej Malnič, 52-letni direktor Goriškega muzeja

Prodoren in nezamenljiv

Bil je zagovornik slovenskega enotnega kulturnega prostora kakor redko kdo - Žalna seja bo jutri, v soboto pogreb

S smrtjo Andreja Malniča, 52-letnega direktorja Goriškega muzeja, je Goriška izgubila enega izmed svojih najbolj prodornih mož in plodovitih kulturnih delavcev. Goriški Slovenci v Italiji pa smo z njim izgubili dragocenega sogovornika, neutrudnega sodelavca in nezamenljivega prijatelja. Bil je zagovornik slovenskega enotnega kulturnega prostora kakor redko kdo. Prepričan je bil, da glavna arterija tega skupnega prostora teče skozi Gorico in Novo Gorico, ker tu živijo drug ob drugem različni ljudje, sorodstveno se prepletajo in nimajo izbire, kot da si skupaj utirajo pot v boljše prihodnost. Malnič je bil na tej poti kakor smerokaz. Umrl je včeraj ob 7.15 v sobi šempetrške bolnišnice po dolgotrajni komi. Bila je posledica možganske anevrizme, ki jo je doživel novembra lani, na začetku svojega tretjega mandata na čelu Goriškega muzeja.

Rojen je bil 2. maja 1961 v Postojni. Osnovno šolo in gimnazijo je obiskoval v Novi Gorici, maturiral pa je na gimnaziji v Ajdovščini leta 1982. Iz etnologije in sociologije kulture je leta 1990 diplomiral na Filozofski fakulteti v Ljubljani. V Goriškem muzeju se je zaposlil leta 1992, istega leta je postal sodelavec Slovenskega primorskega biografskega leksikona. Pri Goriškem muzeju se je posvečal zlasti skrbi za kulturno dediščino Krasa in Vipavske doline; med drugim je bil vodja muzejske zbirke v Štanjelu. Posebej je raziskoval zgodovino vinarstva, ljudske šege in navade, problematiko življenja ob jugoslovansko-italijanski meji v obdobju 1945-1955 ter življenje prvih prebivalcev Nove Gorice med letoma 1947-1959. S Slovenci v Italiji je sodeloval pri postavitvah razstav na Tržaškem in na Goriškem ter se z vsebinsko prodornimi zapisi oglašal v strokovnih revijah, zbornikih in časopisih. Leta 2002 ga je mestna občina Nova Gorica imenovala za direktorja Goriškega muzeja. Tudi po njegovi zasluzi je muzej rešil zapletena ustanovitelska in lastniška razmerja med petnajstimi občinami. Med njegovim ravnateljevanjem so vsebinsko prenovili in nadgradili vilo Bartolomei v Solkanu ter grad Kromberk, posodobili resta-

Andrej Malnič

vratorske delavnice, postavili nove muzejske zbirke v Medani, v Šmartnem, v Vrtojbi, v Novi Gorici (muzej na kolodvoru), v Ajdovščini, v Sežani ter uredili park, zunanji lapidarij in amfiteater ob kromberškem gradu. Leta 2007 ga je novogoriška občina potrdila na direktorskem mestu. Z njim na čelu je Goriški muzej prejel vrsto nagrad, pohval in priznanj; med temi izstopa Valvasorjevo priznanje za razstavo o goriški meji v poslopju Severne postaje, medtem ko je stražarski stolp v Vrtojbi prejel posebno pohvalo ustanove, ki nagraduje evropski muzej leta. Na Malničovo pobudo so v nekdanji mrliški vežici ob mirenem pokopališču odprli še muzej v spomin na prebežnike, ki so umrli na meji. To je bil tretji iz niza manjših muzejev, ki pripovedujejo zgodbo o življenju ob meji. Neuresničena pa je še njegova ideja o muzeju tihotapstva v nekdanji carinarnici na Pristavi-Rafutu. »Ti muzeji naj bodo vsem nam v opomin in poduk. Zato da se ohrani spomin na težko zgodovinsko izkušnjo, da se bodo lahko bodoči rodovi počutili, kako so nekoč državne meje in nesmiselne politične konfrontacije razjedale mir in sožitje evropskih narodov,« je njihov smisel povzel sam Malnič, ki je svoj družbeni naboj vcepil tudi v Forum za Goriško, pri katerem je bil angažiran.

Njegov pogreb bo v soboto ob 18. uri v cerkvi v Šempetru; po maši bo položen v družinsko

grobnico na šempetrskem pokopališču. Še pred tem pa bo jutri ob 16. uri javna žalna seja v novogoriški mestni hiši. Od pokojnika se bodo s hvalnimi besedami poslovili župan Matej Arčon, kustosinja Goriškega muzeja Inga Miklavčič Brezigar, Ivan Bašin, predsednik Društva prijateljstva Slovenije in Azerbajdžana, ter časnikar in književnik Jurij Paljk v imenu goriških sodelavcev in Andrejevih iskrenih prijateljev.

»Z Andrejevim odhodom smo izgubili velikega moža in resničnega prijatelja,« nam je svoj spomin nanj zaupal Jurij Paljk: »Do zadnjega sem ga obiskoval in upal v čudež, ki se nam, preprostim ljudem, včasih zdi še edina rešitev, ko se znajdemo sami v najhujši stiski. Tudi v torek zvečer sem bil pri njem v bolnišnici, domov grede sem zmolil zanj kot vedno, ko sem odhajal od njega. Upal sem v čudež. Iskreno upal. Vest o njegovi smrti me ni presenetila, me je pa zelo razžalostila, kot je veliko drugih, ki smo ga poznali in cenili. Za vse nas, ki živimo in delamo v tem prostoru, je to izjemna izguba, skorajda si upam zapisati, da smo izgubili edinega pravega prijatelja in poznavalca, rednega gosta v naši sredi, prodornega izobraženca, ki je vodil osrednjo goriško kulturno ustanovo - Goriški muzej in zgledno skrbel, da je bilo na Goriškem slovenstvo obravnavano enakopravno, ne glede na državno mejo. Kjerkoli je mogel, je priskočil na pomoč, nikdar ne samo z nasvetom, vedno je bil konkreten, pa naj je šlo za pomoč pri razstavi v Kulturnem domu, v centru Lojze Bratuž, v galeriji Ars, v Narodni in študijski knjižnici, v goriških italijanskih kulturnih ustanovah ali pa v kakem slovenskem vaškem društvu, pomagal je tudi pri postavljanju mlajev na Jeremitišču. Bil je svetovljan po duhu, a Goričan, ki je sicer bil rojen v Novi Gorici, na katero je bil navezan že zato, ker jo je videl zrasti, a doma v Gorici, med nami ter italijanskimi in furlanskimi prijatelji. Nikdar ni "sekašil", nikdar razlikoval, vedno je združeval, pomagal, kjerkoli je mogel, s svojo moško, preudarno besedo je naredil ogromno, da je naša skupna Goriška postala lepša, bolj človeška.« (ide)

V SPOMIN - Vida Rijavec Čuk

Priljubljena profesorica

Na svojem domu na Cavourjevem trgu v Gorici je v 91. letu starosti v torek umrla Vida Rijavec Čuk, ki se je v spomin goriških Slovencev zapisala kot priljubljena profesorica matematike na slovenskih nižjih srednjih šolah.

Po rodu je bila iz Štandreža, kjer se je 5. maja 1922 rodila očetu Ivanu in materi Emiliji Turri. Tudi sama je odraščala v trpkem času fašizma, ki je ukinjal slovenske šole, društva in gospodarske dejavnosti. V slovenskem Štandrežu je morala obiskovati italijansko osnovno šolo, nakar je nižjo srednjo šolo nadaljevala v zavodu Notre Dame v Gorici, višješolski študij pa je zaključila na goriškem učiteljskišću. S posebnim sprejemnim izpitom na realni si je pridobila pravico za vpis na fakulteto za matematiko na univerzi v Padovi, kamor se je vpisala na začetku druge svetovne vojne. Zaradi vojne in pogostih bombardiranj Padove je študij sicer zaključila, ni ji pa uspelo opraviti doktorata. Zaposlitev je našla takoj po koncu vojne. Kot profesorica matematike in fizike se je zaposlila na slovenski nižji gimnaziji v Ulici Randaccio v Gorici, kjer je ostala dvajset let. Nekdanji dijaki se je spominjajo kot izjemne pedagoginje.

Leta 1956 se je omožila z Elijom Čukom, znanim goriškim trgovcem koles. Po preustroju profsorskega kadra leta 1965 je bila ob službo; to je bil zanjo hud udarec, saj je bila matematika del njenega življenja. Šolo je zapustila s težkim srcem, po sili razmer pa je morala matematiko zamenjati za kolesa. Trgovino, ki obstaja še danes, sta z možem vodila veliko let in je ohranila prvotno ime tudi potem, ko jo je prevzel drug lastnik. Pokojnica je bila obenem nadarjena slikarka, po steh nah njenega stanovanja je namreč viselo kar nekaj tihožitij, ki jih je sama naslikala.

Pogreb Vide Rijavec Čuk bo danes. Žalni sprevid bo krenil ob 9.30 z goriškega pokopališča, maša bo v cerkvi v Štandrežu ob 10. uri. Sledila bo upepelitev. Njena želja je bila, da bi namesto za vence dobri ljudje darovali v sklad za goriške šolske ustanove.

Vida Rijavec Čuk